

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:01.03.2022 ✓Accepted/Kabul:05.05.2022

DOI:10.30794/pausbed.1080797

Research Article/Araştırma Makalesi

Yılmaz, E. A. (2022). "Brexit Sonrası Sürecin Avrupa Birliği Ve Birleşik Krallık'a Mevcut ve Beklenen Etkileri", *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 52, Denizli, ss.179-195.

BREXIT SONRASI SÜRECİN AVRUPA BİRLİĞİ VE BİRLEŞİK KRALLIK'A MEVCUT VE BEKLENEN ETKİLERİ

Eren Alper YILMAZ*

Öz

Eski Başbakan David Cameron döneminden beri Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği arasında süren tartışmalar, 2016 yılının ikinci çeyreğinde gerçekleştirilen Brexit referandumu ile sona ermiş, böylece Birleşik Krallık, Avrupa Birliği üyeliğinden ayrılmış ve küresel arenada yoluna tek başına devam etmek durumunda kalmıştır. Taraflar arasındaki müttefiklik, aynı zamanda üyeliğin başladığı 1973 tarihinden günümüze kadar pek çok çatışma ve fikir ayrılığını içinde barındırmış, bu uzlaşmazlık silsilesi çoğunlukla ekonomik, siyasi ve sosyal sebeplerden kaynaklanmıştır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı; Birleşik Krallık'ın Brexit aşamasına gelme sürecini Muhafazakâr Parti lideri David Cameron döneminden itibaren siyasal /sosyal sebepler ve ekonomik sebepler şeklinde iki alt başlık altında inceleyerek; Brexit sonrasında yaşanan gelişmeler ve önümüzdeki süreçte beklenen olası durumları hem Birleşik Krallık hem de AB açısından (1) ekonomik, (2) yasal haklar ve (3) dış politika yönleriyle değerlendirmektir. Çalışmanın ana argümanı Brexit sonrasında her iki aktörün de ekonomik ve yasal haklar açılarından olumsuz etkilendiği, dış politika açısından ise uluslararası sistemde başat konuma gelebilmek için kendilerine yeni stratejiler ve manevra alanları yaratmak istedikleri üzerine kurulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Brexit, Avrupa birliği, Birleşik krallık, Dış politika, Ekonomi, Yasal haklar.*

CURRENT AND EXPECTED EFFECTS OF THE POST-BREXIT PROCESS ON THE EUROPEAN UNION AND THE UNITED KINGDOM

Abstract

The debates between the UK and the European Union since the time of former Prime Minister David Cameron ended with the Brexit referendum held in the second quarter of 2016, so the United Kingdom left the European Union membership and had to continue in the global arena on its own. The alliance between parts has also included many conflicts and disagreements since the start of membership, 1973, till now, and the series of conflicts have mostly resulted from economic, political and social reasons. In this direction, the aim of the study is to evaluate the developments after Brexit and the expected possible situations in the upcoming period, both in terms of the United Kingdom and the EU, from the point of (1) economic, (2) legal rights and (3) foreign policy by analyzing the Brexit process of the UK under two sub-headings as political/social and economic reasons since the time of Conservative Party leader David Cameron. The main argument of the study is based on the fact that both actors have been adversely affected in terms of economic and legal rights after Brexit, on the other hand, they have a desire to create new strategies and maneuvering areas for themselves in order to become dominant in the international system in terms of foreign policy.

Keywords: *Brexit, The European Union, The United Kingdom, Foreign Policy, Economy, Legal Rights.*

*Arş. Gör. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü, AYDIN.
e-posta: alper@adu.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0002-5137-4948>)

GİRİŞ

Dünyanın birçok bölgesindeki sömürge noktaları ile tarihsel olarak gerek dünyanın gerekse Avrupa'nın kilit aktörlerinden birisi olarak kabul edilen Birleşik Krallık'ın (BK), Avrupa Birliği (AB) ile olan ilişkileri istikrarsız bir grafik çizerek zaman içerisinde evrilmiştir. BK Hükümetlerinin son yıllarda gündemine aldığı Brexit referandumunu 2016 yılında hayata geçirebilmesiyle birlikte AB'den ayrılma kararı alması, AB siyasi tarihinde bir ilke sahne olmuştur. Brexit müzakere süreci 2017 tarihi itibarıyla başlamış, 31 Ocak 2020 tarihinde ise BK, AB'den resmen ayrılmış ve 47 yıllık Avrupa serüveni nihayete ermiştir.

Avrupa Birliği ile Birleşik Krallık arasındaki ilişkiler, üyeliğin söz konusu olduğu zamanlardan bugüne kadar pek çok sorun ve ihtilaflar temelinde süregelmiştir. Özellikle BK'nın AB bütçesine yapmış olduğu katkılar, Ortak Tarım Politikası'na (OTP) dair farklılıklar, 2008 ekonomik krizinde bazı ülkelere yapılması öngörülen finansal yardımlar, egemenlik yetkisi ve Avrupa kimliği dinamiklerini içinde barındıran "AB şüpheliği" ve son dönemlerde Birlik'in toplumsal ve siyasi yapısını epey meşgul eden göç konusu Brexit'e giden süreçte en önemli sebepler olarak görülebilir.

Brexit, hem BK'nın bundan sonra atacağı adımlarda hem de AB'nin entegrasyon politikalarında yeni bir basamağı işaret etmektedir. AB, kuruluşundan itibaren farklı süreçlerden geçmiş, bölgesel entegrasyon hedefi kapsamında ekonomik ve siyasi alanlarda iş birliğinin sağlanmasında önemli bir yol kat etmiştir. BK'nın AB'den kopması, AB'nin bu ilerleyişine ket vuran bir süreç olarak görülmüştür. Brexit, hem BK hem de üye ülkeler için; politik, ekonomik, sosyal ve hukuksal açılarından etki kapasitesi yaratabilecek önemli bir adımdır. Brexit referandumunun akabinde oluşan ekonomik, politik ve kurumsal belirsizlik, BK ve özellikle gelişmiş Euro Bölgesi ekonomileri için bilhassa finansal anlamda negatif yönde makroekonomik sonuçlar endişesini doğurmuş, önümüzdeki dönemlerde gerek Kıta Avrupası içinde gerekse Londra merkezli büyümenin yavaşlayacağı tahminlerini beraberinde getirmiştir. Tüm bunların yanı sıra, hem AB hem de BK vatandaşlarının yasal haklarının sektöre uğramasının yanı sıra, küresel sistemdeki bu iki başat aktörün dış politika manevralarının şekillenmesi noktasında Brexit'in yeni bir düzen yaratacağı aşikardır.

Bu çalışma kapsamında, Brexit sürecine nasıl gelindiği eski Başbakan David Cameron döneminden itibaren sebepleriyle birlikte analiz edilecek olup, Brexit sonrasında BK ve AB içinde son 2 yıldır görülen gelişmeler ve ileride yaşanması muhtemel durumlar; ekonomi, hukuk ve dış politika açısından değerlendirilecektir. Brexit'in ekonomik etkileri ele alındığında, taraflar arasındaki ticaret hacminin daralması, Londra'daki yatırımların BK dışına kaydırılması gibi her iki tarafın da olumsuz etkilendiği bir tablo ortaya çıkmıştır. Yasal haklar açısından ise bilhassa serbest dolaşımın zora girmesi, sınır kontrollerinin sıklaştırılması, öğrenci hareketliliğinin iptali gibi daha çok BK vatandaşlarının aleyhine olan, fakat AB'nin de BK'ya girişlerde bürokratik engellerle karşılaşacağı olumsuz bir durum söz konusudur. Brexit'in dış politika ayağında da BK'nın ve AB'nin yeni stratejik hedefleri yavaş yavaş şekillenmekte olup, BK'nın Asya-Pasifik ile ilişkilerinin güçleneceği ve nükleer silah kapasitesini artıracığı beklenirken, AB cephesinde ise özellikle Biden'ın başkanlığından sonra Transatlantik ilişkilerin gelişeceği fakat dünyanın önemli savunma güçlerinden olan bir aktörün Birlik dışı kalmasıyla Avrupa'da askeri anlamda güç kaybı yaşanacağı öngörülebilir.

Literatürde Brexit sonrasında Birleşik Krallık'ın süreçten nasıl etkilendiğine dair çalışmalar olmasına rağmen, hem AB'nin hem BK'nın karşılıklı olarak süreçten ne şekilde etkilendiğine dair çok fazla çalışma bulunmamaktadır. Ayrıca konuyu tek bir açıdan değil, ekonomik, yasal ve dış politika gibi farklı yönlerden ele alması itibarıyla makalenin, literatüre özgünlük katabileceği düşünülmektedir. Çalışmayı güçlendirmek adına BK Hükümeti'nin raporlarından yararlanılmış ve bazı sayısal istatistiklere yer verilmiştir.

1. CAMERON DÖNEMİ İLE BİRLEŞİK KRALLIK'TA BREXİT TARTIŞMALARININ BAŞLAMASI

Takvimler 2010 Mayıs'ını gösterdiğinde, David Cameron liderliğindeki Muhafazakâr Parti Birleşik Krallık'taki genel seçimlerde liderlik koltuğunu kazanmış, Liberal Demokratlarla birlikte koalisyon kurmuş ve böylece Avrupa Birliği- Birleşik Krallık ilişkileri konusunda öncesinde de ileri sürülen itirazların daha yüksek sesle dillendirilmesi fırsatı doğmuştur. Bu dönemde Avrupa ile entegrasyonun yeterince sağlanamamış olduğu ve Avrupa şüpheliğinin git gide arttığı anlaşılmış, Birleşik Krallık nezdinde "Avrupa kimliği" sorgulanır hale gelmiş ve Avrupa'ya aidiyet konusu tartışılmaya başlanmıştır.

2010 genel seçimlerinin ardından Muhafazakâr Parti ile Liberal Demokrat Parti koalisyonu ortak olmuşlar, onayladıkları hükümet programında bazı düzenlemelere gitmişlerdir. Bu programda aşırı borçlanma ve yasal düzenlemelerin yetersizliği gerekçesiyle Birleşik Krallık'ta son yıllarda finansal bir krizle karşı karşıya kalındığı, bu krizin yinelenmemesi ve rekabetçi bir ekonomi modelinin yaratılması için bankacılık sisteminin kapsamlı olarak reforme edileceği, bölgeler arasındaki eşitsizliklerin giderileceği, vergi sisteminde düzenlemeler yapılacağı, sivil özgürlüklerin önünün açılacağını, düşük karbonlu ve temiz enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaşacağını ve bunlar gibi ekonomik, siyasal ve toplumsal alanda bir çok reform hareketinin başlayacağı taahhüt edilmiştir. Hükümet Programında AB'ye karşı mesafeli duran bazı kararlar da alınmış; bu çerçevede İngiliz işletmelerinin Avrupalı rakiplerine göre dezavantajlı konuma gelmemesi için AB kurallarının bağlayıcı olmaması gerektiği, AB ile yapıcı ilişkiler inşa edilerek BK'nın ulusal egemenliğinin korunacağı ve referanduma gidilmeden AB'ye yetki devri verilmeyeceği, Avro bölgesine katılmayacağı, AB bütçesi için yapılan müzakerelerde BK'nın menfaatleri gözetilerek AB bütçesinin sadece katma değer yaratan alanlarda kullanılacağı gibi vaatler verilmiştir (HM Government, 2010).

2008 yılında yaşanan ekonomik kriz, yalnızca BK'da iktidarın değişmesine zemin hazırlamamış, aynı zamanda BK kamuoyunda ve Muhafazakâr Parti içerisinde Avrupa Birliği karşıtı eğilimlerin artmasına da yol açmıştır. Bu gelişmelere bağlı olarak BK parlamentosunda AB'ye yönelik girişimler görülmeye başlamış, Temmuz 2011 tarihinde "European Union Act-2011" adlı yasal bir düzenleme Parlamento tarafından hayata geçirilmiştir. Bu düzenleme kapsamında, AB'ye yetki devri yapan her antlaşmanın öncelikle BK'da referanduma sunulmasına yönelik bir karar alınmıştır. Kararın amacı; 23 Haziran 2010 tarihinde Brüksel'de imzalanan Protokolün uygulanmasına ilişkin hüküm de dahil olmak üzere, Avrupa Birliği ile ilgili anlaşmalar kapsamında alınan kararlar, "Avrupa Birliği'nin İşleyişine İlişkin Antlaşma" ve "Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu Kuran Antlaşma"nın yanı sıra Avrupa Birliği hukukunun Birleşik Krallık'ta ne şekilde uygulanabileceğini hükme bağlamaktır (United Kingdom Government Legislation, 2011).

2011 yılında ise Başbakan David Cameron, BK'nın çıkarına olmadığını ifade ederek, Avro bölgesi kriziyle başa çıkmak için AB bünyesinde yapılacak bir anlaşmaya imza atmaya veto etmiştir. BK hariç 17 Avro bölgesi ülkesinin katıldığı ve uzlaşma sağlandığı toplantıda, daha katı bütçe kuralları belirlenmiştir. Bu çerçevede, GSYİH'nın %3'ünü aşan herhangi bir avro bölgesi ülkesi için otomatik yaptırımların getirilmesi, ülkelerin ulusal bütçelerini revize edebilmek için Avrupa komisyonuna rapor sunması (BBC News, 2011) gibi hükümler öngörülmüştür. BK'nın bu bağımsız tutumu, Cameron'un ekonomik anlamda AB'ye bağımlı olmama isteği olarak yorumlanmış ve BK'nın AB'den izole olması yönündeki endişeleri artırmıştır.

AB, bir yandan Avro bölgesindeki bütçe krizinin üstesinden gelmeye çalışırken, öte yandan finansal sektörün zayıflığı, ülke borçları, büyüme oranlarındaki düşük ilerleme gibi durumlar da kıta Avrupa'sındaki ekonomik durumu zayıflatmakta ve Avrupa Parasal Birliği'nin sürdürülebilirliğine karşı bir tehdit oluşturmaktaydı. Bu tehditlere karşı önlem almak amacıyla Haziran 2012'de AB Zirvesi düzenlenmiş, bu Zirve kapsamında sürdürülebilir ve kapsayıcı büyümenin sağlanması, finansal piyasadaki kötü gidişatın giderilmesi, piyasadaki güvenin tekrardan tesis edilmesi, istihdamın canlandırılması, Avrupa'nın daha rekabetçi bir hale getirilmesi gibi kararlar alınmış, ayrıca Avrupa Parasal Birliği'ni koruma hedefi çerçevesinde "Büyüme ve İstihdam Anlaşması (Compact for Growth and Jobs)" imzalanmıştır (Council of the European Union, 2012).

2015 genel seçimleri öncesinde Birleşik Krallık'ta tekrar seçilirse AB üyeliğini referanduma götüreceği sözünü veren önceki Başbakan Cameron, BK vatandaşlarının Avrupa konusundaki taleplerinin uzun zamandır görmezden gelindiğini, bu nedenle şayet seçimi kazanırlarsa BK'nın AB'de kalıp kalmama konusunda referanduma gidileceğini, kendi ulusal para birimleri olan pound kullanımının sürdürüleceğini ve Avro bölgesinin dışında kalınacağını taahhüt etmiştir. Tüm bu vaatler AB karşıtı BK seçmeninde olumlu bir etki yaratmış, nitekim Mayıs 2015'te yapılan genel seçimlerde Muhafazakâr Parti seçimleri kazanıp tek başına iktidar koltuğuna oturmuştur.

Muhafazakâr Parti seçimler öncesinde verdiği söze istinaden, 15 Ekim 2015 tarihinde yapılan AB Konye toplantısında planlanan Brexit referandum süreci konusunda AB'yi bilgilendirilmiştir. 19 Ekim 2015 tarihinde Parlamento'da konuşan Cameron, BK- AB ilişkilerinin devamı için dört ayrı başlıkta revizyona gidilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu başlıklar; egemenlik ve yetki devri, ekonomik rekabetçilik, tek pazarın bütünlüğünün korunması,

göç/kişilerin serbest dolaşımıdır (Government of UK, 2015). Kısa bir süre sonra, 10 Kasım 2015 tarihinde Chatham House’da verdiği demeçte Başbakan, AB’nin 3 büyük zorlukla karşı karşıya olduğunu; ilk sorunun Avro bölgesinde yaşanan krizlerden kaynaklandığını ve acilen düzeltilmesi gerektiğini, ikinci sorunun Avrupa’nın diğer yükselen güçler karşısında rekabet edilebilirlik noktasında zayıf kalmasından yaşandığını, üçüncü sorunun ise AB kurumları ile kendi vatandaşları arasında giderek artan uçurumdan ileri geldiğini belirtmiştir. Tüm bu sorunlardan karşısında Cameron, önceden vaat ettiği üzere BK’nın ulusal ve ekonomik güvenliği adına en iyi yolu belirleyebilmek için AB üyeliği konusunda 2017 yılının sonuna kadar referanduma gidileceğini ifade etmiştir (Government of UK, 2015).

Tüm çabaların ardından Birleşik Krallık, 23 Haziran 2016 tarihinde AB üyeliği için “tamam mı devam mı?” sorusuna yanıt bulabilmek için referanduma gitmiştir. Referandum sürecinde Britanya halkı iki farklı görüş etrafında kümelenmiş, karşı görüştekiler arasında kutuplaşmalar görülmüş ve ülkede yüksek tansiyonlu bir siyasi atmosfer oluşmuştur. Nihai olarak Brexit, referandum öncesinde yapılan kamuoyu araştırmalarının aksine AB’den ayrılık yanlılarının az bir farkla da olsa kazandığı bir süreç olmuştur.

Referandum sonucunda BK genelinde, AB’de kalınmaya devam edilmesi yönündeki oy oranı %48,1’de kalırken, Birlik’ten ayrılmak yönünde oy kullananların oranı ise %51,9’a ulaşmıştır. İskoçya ve Kuzey İrlanda halkının %62’si AB’de kalınması yönünde oy kullanmış, Galler’de ise %52,5 oranında Birlik’ten çıkma yönünde oy çıkmıştır (Hunt and Keating, 2016: 18). BK’da, Londra dışındaki tüm seçim bölgelerinde ayrılma kararı ağır basmıştır. Nüfusun çoğunluğunun AB’nin bir parçası olmaya devam etmek istediği İskoçya Başbakanı Nicola Sturgeon, sonucun demokratik normlara aykırı olduğunu belirterek, İskoçya’nın bağımsızlığına ilişkin Parlamento tarafından alınan bir karar ile ikinci bir referandum yapılacağını, İskoçya’nın modern bir ülke olarak AB’yi hak ettiği ve AB üyeliğini güvenceye almak için tüm alternatiflerin değerlendirileceğini belirtmiştir (BBC News, 2016a).

2016 yılındaki seçimlerde Muhafazakâr Parti içindeki liderlik yarışını kazanan Theresa May, 13 Temmuz 2016 tarihinde ülkenin yeni başbakanı olmuştur. May’ın ilk konuşmasındaki “Brexit’i başarı ile gerçekleştireceklerine” dair yapmış olduğu vurgu, Cameron’dan Brexit bayrağını teslim aldığı ve AB’den ayrılma yönündeki kararlılığını sürdüreceğinin sinyallerini vermiştir. 2017 yılında ise Theresa May Brexit sürecini resmen başlatmış, fakat partisi sayısal olarak parlamentodaki çoğunluğu sağlayamadığı için İngiliz Parlamento’suna Brexit kararını kabul ettirme noktasında 2 yıllık süreç içerisinde zorluklar yaşamıştır. Bu durum, yasama organı içinde Brexit yanlıları ve karşıtları olmak üzere bölünme yaratmış, süreci zora sokmuştur.

2. BORIS JOHNSON DÖNEMİ VE BREXIT SÜRECİNİN TAMAMLANMASI

Daha yakın döneme gelindiğinde ise eski Dışişleri Bakanı Boris Johnson, Temmuz 2019’da Theresa May’in istifasının akabinde Başbakanlık koltuğuna oturmuş ve Brexit sürecinin devamında önemli bir aktör konumunda yer almıştır. Birlikten ayrılışı “özgürlük” olarak nitelendiren Johnson, Avrupa birliğine şüphe ile yaklaşan bir tutum göstermiştir. Brexit referandumunun hemen ardından verdiği bir demeçte Johnson, Brexit nihayete erdiğinde BK’nın Avrupa’ya sırtını dönmeyeceğini ve halen Avrupa’nın bir parçası olduklarını açıklamıştır. Brexit kararının Birleşik Krallığı hoşgörüsüz bir ülke yapmayacağını, aksine gençler için Birleşik Krallıkta fırsatların azalmayacağını ifade etmiştir. Ayrıca BK’nın ekonomik bir cazibe merkezi ve açık fikirli bir ulus olarak küresel ilişkilerde hala dominant bir pozisyonda olacağını söylemiştir (BBC News, 2016b). Açıklamaları ile Johnson, Brexit kararının ardından bilhassa genç nüfus arasında artan belirsizlik ve endişe ortamını bastırmaya, ekonomik olarak ülkesini güçlü göstermeye ve ülkesinin küresel güç pozisyonunu pekiştirmeye çalıştığı anlaşılabilir.

Başbakanlık görevini 24 Temmuz 2019’da devralan Johnson, parlamento dengelerinin Brexit sürecini kendi istediği şekilde yönetmesine rıza göstermeyeceğini anlamış, böylece parlamentoya 5 haftalığına ara verme kararı almıştır. Fakat bu karar, Anayasa Mahkemesinden geri dönmüştür. Johnson, bunun üzerine AB ile yeniden müzakerelere başlamış, Brexit anlaşmasında daha önce itirazlara sebep olan bazı maddeleri revize etmeyi başarmıştır. Seçim kampanyasını “Brexit’i her şeye rağmen gerçekleştirme” vaadi üzerine kuran Johnson, 12 Aralık 2019’da parlamentoda 365 sandalye sayısına ulaşmayı başarmıştır. Böylece Johnson, 650 sandalyeli Avam Kamarasında Brexit ile ilgili düzenlemeyi kendi istekleri doğrultusunda yasadan geçirmesi için çoğunluğu ele almıştır (Euronews Türkçe, 2020). Bunun üzerine 23 Ocak 2020 tarihinde BK’nın AB’den ayrılmasını sağlayacak yasa tasarısı parlamentonun onayından geçerek yasalaşmıştır. Nihayet Birleşik Krallık, 31 Ocak 2020’de AB’den resmen ayrılmış ve yarım asırlık serüven sona ermiştir.

BK ve AB arasındaki Brexit sürecinin sonlanmasından sonra 11 aylık geçiş süreci resmi olarak başlamıştır. Bu geçiş dönemi, Birleşik Krallık ve AB adına taraflar arasındaki gelecekte kurulacak ilişkileri belirlemek için anlaşma yoluna gidildiği bir dönemdir. Geçiş sürecinde, Birleşik Krallık'ın ekonomik ve yasal olarak bazı haklarının devam edeceği bazı haklarının ise kısıtlanacağı kararlaştırılmıştır. Bu 11 aylık süreç içinde BK açısından getirilen hükümlere vurgu yapacak olursak (Wright and Etherington, 2020);

- Birleşik Krallık gümrük birliği, ortak pazar ve serbest dolaşım gibi ekonomik konularda AB kurallarına aynı şekilde tabi kalacak,
- BK, geçiş dönemi boyunca hala AB yasalarına ve Avrupa Adalet Divanı kararlarına tabi kalacak,
- BK, AB projeleri için AB bütçesine ödeme yapmaya devam edecek,
- Hareket serbestisi devam edecek, böylece BK vatandaşları Brexit öncesi olduğu gibi geçiş sürecinde de AB'de yaşamaya ve çalışmaya devam edebilecek,
- BK-AB arasındaki ticaret ağı, gümrük vergisi veya denetimler olmadan devam edecek,
- Birleşik Krallık'ın bakanları artık düzenli olarak AB toplantılarına katılamayacak,
- Güvenlik konusunda, Birleşik Krallık AB mekanizmalarına (Örn: Europol ve Eurojust) ve veri tabanlarına erişmeye devam edecek, ancak Birleşik Krallık, suçluların farklı bir ülkede tutuklanıp menşei olduğu ülkeye iade edildiği Avrupa Tutuklama Emri (European Arrest Warrant) programından ayrıldığı için AB ülkeleri ile suçlu iadesi yapamayacaktır.

11 aylık geçiş döneminin ardından Avrupa Birliği (AB) ile Birleşik Krallık arasındaki ayrılığın çerçevesini çizen "Serbest Ticaret Anlaşması" 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Bu tarihten itibaren 47 yıldır Katolik Nikahını sürdüren BK ve AB boşanmışlar, Birleşik Krallık'ta serbest dolaşımdan ticarete, eğitimden turizme kadar pek çok alanın değişeceği bir döneme girilmiştir.

3. BREXIT REFERANDUMUNUN TEMEL SEBEPLERİ

Britanya hükümetinin, Brexit referandumunda halkından AB'den ayrılma yönünde oy kullanmasını istemesinin sebepleri temel olarak iki başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki siyasal ve toplumsal sebepler, diğeri ise ekonomik sebeplerdir. Bu başlık çerçevesinde ülkeyi referanduma götüren sebepler analiz edilecektir.

3.1. Siyasal ve Sosyal Sebepler

BK'yı Brexit sürecine götüren siyasal ve sosyal sebepler başlığı altında kabaca AB şüpheciliği ve yoğun göç hareketlerinden bahsedilebilir. AB şüpheciliğinin BM nezdinde Soğuk Savaş döneminden beri süregelen bir faktör olduğu bilinirken, göçmen hareketlerine yönelik eleştiriler ise 2000'li yılların başından itibaren, bilhassa Arap Baharı sonra etkisini artırmıştır.

3.1.1. AB Şüpheciliği

Brexit hususunda eleştirilen noktalarda, Avrupa şüpheciliği (Eurocepticism) kavramının çok sık kullanıldığı görülmektedir. BK ile AB arasında yakın münasebetlerin kurulmasına karşı çıkan kişiler veya politikacılar, Avrupa şüphecisi (Euroceptic) olarak nitelendirilmektedir (Cambridge Dictionary, 2019). Avrupa şüphecileri, genel olarak Avrupa Birliği'nin faydasız, sorumluluktan kaçan, yozlaşmış, antidemokratik ve en önemlisi de kendi iç yapılarına uygun olmadığı görüşündedirler. Bu kişiler, Avrupa entegrasyonunun ise bürokratik bir kandırmacadan ibaret olduğunu düşünmektedirler (Morgan, 2007: 56).

Avrupa şüpheciliği terimi ilk kez 1986 yılında The Times gazetesinde yayınlanan bir makale ile literatüre girmiş, Birleşik Krallık'ta ortaya çıktıktan sonra zaman içerisinde tüm Avrupa'ya yayılmıştır. Bilhassa 1990'lı yıllarda Avrupa Birliği'nin supranasyonel boyutu üzerinden yapılan tartışmalar, Avrupa şüpheciliğinin BK'da nezdinde daha yoğun gündeme gelmesinde rol oynamıştır. 1992 yılında imzalanan Maastricht Antlaşması ile birlikte parasal birlik, ortak dışişleri ve güvenlik politikası vb. konularda ulusal egemenliğe ait olduğu düşünülen yetkilerin AB'nin

sorumluluğuna bırakılması ile derinleşen AB bütünleşmesi, Avrupa şüpheciliğinin daha geniş kitlelere yayılmasına zemin hazırlamıştır. 2004 ve 2007 yıllarındaki AB genişleme dalgaları ve 2008 yılındaki küresel finansal kriz ile birlikte, AB’de bir takım ekonomik sorunların baş göstermesi ve bu sorunların siyasi arenaya da yansımaları neticesinde bütünleşme politikaları sorgulanmaya devam edilmiştir.

Taggart ve Szczerbiak’a (2002: 3) göre Avrupa şüpheciliğinin Avrupa’da yaygınlaşmasını sağlayan en önemli faktörlerden birisi, entegrasyon projesinin kapsamını genişleten genişleme politikalarıdır. Avrupa Birliği’nin 2004 ve 2007 yıllarında Doğu’ya doğru genişlemesiyle birlikte, birçoğu Doğu Avrupa’da yer alan ve ekonomik düzeyleri düşük on ülke AB üyesi olmuş, bu ülkeler AB’nin kurumsal yapılarına ve karar alma süreçlerine entegre olmuştur. Bu kadar büyük bir genişleme dalgasının ekonomik ve siyasal olarak Birlik’e zarar vereceği öngörülmüş, bu durum da Avrupa şüpheciliğini tetiklemiştir.

Birleşik Krallık uzun yıllardır kendini Avrupa’nın bir parçası olarak hissetmemiştir. Ülke, hem coğrafi konum olarak Avrupa kıtasından ayrılmış, hem de 1957 Roma Antlaşması’nda kurulan entegrasyon hareketinden psikolojik olarak Avrupa’dan uzak kalmıştır. İngiliz Avrupa şüpheci geleneği bu coğrafi ve psikolojik dinamiklere dayanmıştır. Politika, ekonomi, dil, kültür ve tarih gibi açılardan Avrupa’dan farklı olduğunu düşünen Anglo-Saksonlar için entegrasyonun kabul edilmesi her geçen gün zorlaşmıştır (Daddow, 2013: 212-213).

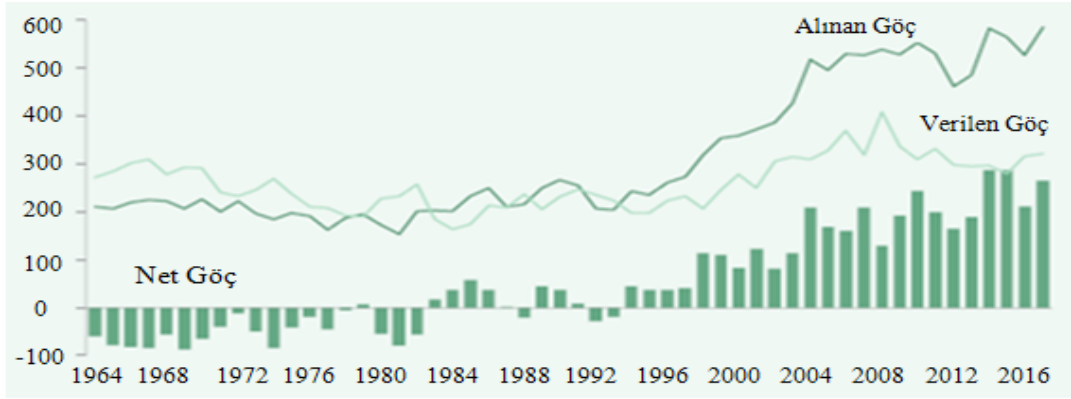
BK’nın AB üyeliğinin her zaman sorunlu bir minvalde ilerlediğini, Britanyalıların da AB’nin 28 üye ülkesi arasında en şüpheciler arasında yer aldığı altını çizen Richardson’a göre, küreselleşmeye paralel olarak AB’nin problemleri daha çok büyümüş, 2008 yılında yaşanan finansal krizin üstüne göçmen krizinin de eklenmesiyle Avrupa şüpheciliği giderek artmıştır. AB kendi vatandaşları arasında temiz içme suyu, kadın hakları, daha güvenli motorlu taşıtlar gibi gündelik hayata yönelik alanlarda onlara imkân tanımış fakat vatandaşlarının büyük kısmını kendisine yabancılaştırmış, AB’nin geleceğini tehdit altına almıştır. Bu durum AB için büyük bir paradoks yaratmaktadır. Zira Avrupalı elitler halkla olan bağını koparmış, karar alma sürecinde Avrupa vatandaşlarının görüşleri göz ardı edilmiş, böylelikle kamuoyunun da AB’ye olan ilgisi azalmıştır (Richardson, 2018: 120).

Avrupa şüpheciliği, “sert Avrupa şüpheciliği” ve “yumuşak Avrupa şüpheciliği” olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. Sert Avrupa şüpheciliğiyle tamamen bir bütünleşme karşıtlığından söz edilmektedir. Bu görüştekiler, ülkelerinin AB üyeliğinden ayrılması gerektiğini savunmakta, hatta Birlik’in varlığına karşı çıkmaktadırlar. Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP), sert Avrupa şüphecisi partilerin en önemli örneği olarak gösterilmektedir (Türko ve Gökçenoğlu, 2020: 575). Yumuşak Avrupa şüpheciliği ise AB entegrasyonuna karşı çıkmadığı ve AB üyeliğinin desteklediği bir tür reformist Avrupa kuşuculuğunu ifade etmektedir. Bu görüştekiler, ulusal çıkarların AB’nin yönergeleri ile uyumlu olmadığını ve AB’nin bazı politikalarının endişe verici olduğunu dile getirmektedirler. Yumuşak Avrupa şüphecilerinin eleştirdiği konular genel olarak AB’nin entegrasyon politikaları ve federal bir Avrupa fikridir (Henderson, 2001: 20).

3.1.2. Yoğun Göç Hareketleri

BK için AB’den ayrılık isteğinin bir diğer nedeni ise AB içinde yoğun olarak yaşanan göç hareketleridir. Avrupa’nın en güçlü ülkelerinden olan Almanya, BK, Fransa, İspanya ve İtalya; 41 milyon göçmene ev sahipliği yapmaktadır. Bu ülkeler dışında kalan diğer Avrupa ülkeleri ise 35 milyon göçmen barındırmaktadır (Çenberci ve Gövdere, 2017: 1434). 2004 ve 2007 yıllarındaki genişleme dalgası akabinde özellikle Doğu Avrupa ülkelerinin Birlik’e katılımıyla, Birleşik Krallık’a doğru gerçekleşen göçmen sayısında artış görülmüş, bu durum BK siyasileri ve vatandaşları tarafından eleştirilmiştir.

2000’li yıllardan itibaren Tony Blair ve Gordon Brown siyasi figürlerinin başbakanlıkları döneminde İşçi Partisi Hükümetlerinin uyguladığı göç politikaları, hem AB üyesi ülkeler hem de AB’nin dışındaki ülkelerden BK’ya gelen göçmen sayısını artırmış, bu durum kamuoyunda muhalif kesimler tarafından eleştirilmiştir. BK’ya göç eden AB vatandaşlarının sayısı 1995 senesinde 1 milyon civarındayken, 2017 senesine gelindiğinde 2,4 milyona yükselmiştir (Sturge, 2018: 17). Öyle ki 2008 yılında patlak veren finansal kriz sürecinde oluşan kamu açığının aşırı göç hareketlerinden kaynaklandığı yönündeki kamuoyu algısı, BK’da göç karşıtı yaklaşımları tetiklemiştir.

Grafik 1: 2018 Yılında BK'daki Net Göçmen Sayısı

(Kaynak: Sturge, 2018: 11)

Yakın zamana gelindiğinde, Birleşik Krallık'ta göçmen karşıtı söylemlerde radikal bir çizgide bulunan, hatta ırkçılığa kadar varan UKIP'ın, 2015 seçimlerinde %13 oy alması, ülkede yabancı karşıtlığının yükselmesi olarak görülmüştür. Brexit referandumu kampanyasında UKIP, göçmenleri kastederek ülkesinin yabancı işgali altında olduğu söylemlerini yüksek sesle dile getirmiştir. Bilhassa son yıllarda Birleşik Krallık'a göç eden kişilerin yarısı Merkez ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelirken diğer yarısı ise AB dışındaki ülkelere gelmektedir (Goodwin, 2016: 25). Böylece zamanla BK kamuoyu nezdinde göçmen karşıtı katı bir düşünce oluşmuştur. Bu sebeple Brexit taraftarları, kontrolsüz bir şekilde artış gösteren ve önü alınmayan göçmen nüfusun ülkedeki varlığından rahatsız olmuşlar ve aşırı göçün önüne geçilmesi gerektiğini savunmuşlardır.

Brexit referandumu öncesinde hem Avrupa şüpheciliği hem de göçmenler üzerinden ciddi oranda AB'ye mesafeli bir bakış açısı olduğu söylenebilir. Yapılan bazı çalışmalar neticesinde bu algının en temel sebeplerinden birinin "göç" olduğu ortaya konulmuştur. Bu konu hakkında 2016 yılında Eurobarometer tarafından yapılan çalışmada AB vatandaşlarına sorulan "AB'nin ortak bir göç politikasına sıcak bakar mısınız?" sorusuna BK vatandaşlarının %32'si "hayır" %56'sı ise "evet" cevabı vermiştir (European Commission, 2017: 43). Hayır cevabı verenlerin oranı diğer birçok Avrupa ülkesine nazaran daha fazladır. Aynı raporda, "AB üyesi olmayan ülkelere gelen göçmenlere karşı negatif bir tutumum var" şeklinde cevap verenlerin BK içindeki oranı %43 olarak görülmüştür (European Commission, 2017: 45). 2017 yılında IPSOS Araştırma şirketi tarafından yapılan başka bir çalışmaya göre ise BK'da vatandaşların %35'inin göçmenlere sıcak baktığı, %65'nin ise negatif tutum içinde oldukları görülmüştür. Ayrıca BK vatandaşlarının %59'unun ise göçmenlerin kamu hizmetlerinde büyük bir baskı yarattığını düşündüğüne rastlanmıştır (IPSOS, 2017: 7-15).

Birçok BK vatandaşı, göçmenlerin kendi istihdam fırsatlarını ellerinden aldıklarını, ücretlerini düşürdüklerini, işverenler için ucuz emek fırsatı yarattığını ve sosyal yardımlardan fazla yararlanarak bütçeye yük olduğunu düşünmektedirler. Ekonomik sebeplerin yanı sıra, etnik ve kültürel farklılıklar, suç oranında artış gibi güvenlik ve sosyokültürel odaklı sebeplerden ötürü de göçmenlere karşı bir önyargılı bir bakış açısı geliştirmektedirler. Tüm bu göçmen akınının doğal bir sonucu olarak BK'daki göçmen karşıtı nefret suçları rakamlarında dikkate değer bir yükselme gözlemlenmiştir. İngiliz Polis Teşkilatı'nın istatistiklerine göre referandumdan sonraki ilk 1 hafta içinde BK'daki göçmen karşıtı nefret suçlarında beş kate varan artışlar görülmüş, bu süre içinde yalnızca Londra'da 600 kadar nefret suçu işlenmiştir (Moody, 2016).

Birleşik Krallık, son dönemlerde göçmenlere karşı önlem alabilmek için "Puan Temelli Sistem (Points-Based System)" geliştirmiştir. Bu sistem, bazı Batı ülkelerinde halihazırda mevcut olmakla birlikte, ülkenin üretim gücüne faydalı olabilecek vasıflı göçmen işçileri seçebilmek için başvuru sahipleri arasından eğitim, dil becerileri ve iş deneyimi gibi kriterler aramaktadır. BK hükümeti de 1 Ocak 2021 tarihinden itibaren bu sistemi uygulamaya başlamıştır. Öncelikle Birleşik Krallık vizesinin herhangi bir çeşidinden yararlanabilmek için bir göçmenin "Birleşik Krallık Vize ve Göç Dairesi (UKIV)" tarafından lisans verilen bir firmadan iş teklifi yani sponsorluk sertifikası (Certificate of Sponsorship) alması gerekmektedir. Vizenin alınmasında ikinci şart ise "Standart Mesleki

Sınıflandırma (SOC) programı kapsamında yapılacak olan işin gerektirdiği beceri ve uzmanlık doğrultusunda belirlenmiş olan maaş tutarının sponsor işveren tarafından ödenmesidir. Belirli sağlık ve eğitim sektörlerinde çalışan göçmenler ve kariyerlerinin başında olanlar için farklı asgari maaş kuralları mevcut olmakla beraber, bu kişilerin maaşları herhangi bir meslekte tecrübesi olan göçmenlerin aldıkları orana göre daha düşüktür. Üçüncü zorunlu kriter ise dil kriteridir. Kademe 2 olarak adlandırılan vasıflı işçi vizesine başvurabilmek için en az B2 düzeyinde yabancı dil puanı şartı aranmaktadır (HM Government, 2020).

3.2. Ekonomik Sebepler

BK'yı referandum sürecine götüren siyasal ve sosyal sebeplerin dışında kamuoyunda ekonomik sebeplere ilişkin tartışmalar da yaşanmıştır. Bunlar; BK'nın AB bütçesine katkısına yönelik eleştiriler ve "Ortak Tarım Politikasına (OTP)" yönelik itirazlardır. Brexit sonrası BK bütçesinin rahatlayacağı ve bütçeden edilecek olan tasarrufun BK'nın ulusal çıkarları için kullanılacağı düşünülmektedir.

3.2.1. BK'nın AB Bütçesine Katkısına Yönelik Eleştiriler

AB içindeki 2004 ve 2007 yıllarında üst üste gerçekleşen genişleme dalgalarının Birlik bütçesine getirdiği ek yüke istinaden, BK'nın kendi ulusal çıkarlarını AB'nin ortak çıkarları üzerinde tutma eğilimi giderek daha fazla eleştiri meselesi haline gelmiştir. 4. Mali Plan döneminde BK, tarım harcamalarını dışarıda tutmak ve 10,5 milyar avroyu geçmemek kaydıyla genişlemeden kaynaklı artan mali yükün bütçe düzenlemesine kademeli olarak katılmayı kabul etmiştir. Ancak 2008 finansal krizi sonrasında birçok AB ülkesinde yaşanan ekonomik durgunluk, BK'nın AB bütçesine yapmış olduğu katkının artmasına yol açmış ve 6 milyarlık avroluk yıllık katkı 2010 yılından itibaren 10 milyar avroya ulaşmıştır (Balkır, 2021: 231).

Bilhassa 2008 yılında patlak veren küresel ekonomik krizle beraber Yunanistan'ın iflasın eşğine sürüklenmesi, Atina'nın %12,7'lik bütçe açığı vermesi ve 110 milyar Euro mali desteğe ihtiyaç duyduğunu açıklaması, BK Hükümeti'nin tepkisine yol açmıştır. Yunanistan'ın kendi mali sorumsuzluğundan kaynaklanan bu borçları yüklenmeye sıcak bakmayan Birleşik Krallık, AB'nin müdahil olmaya çalıştığı kriz sürecine Avrupa şüpheci tutumuyla yaklaşmış, Yunanistan'ın kendi borçlarını diğer üyelerin üzerine yüklemesinin ve külfet paylaşımının kabul edilemez olduğunu vurgulayarak AB yetkililerini eleştirmiştir (Saygın ve Ultan, 2016: 93). Birleşik Krallığın AB ile arasının açılmasına sebep olan bu kriz, ülke içindeki Avrupa şüpheciliğini tetikleyen ve AB ile ilişkileri bitirmeye kadar giden yola önemli kilometre taşlarından biri olmuştur.

2008 krizinin ardından, ekonomik yönetişimin güçlendirilmesine istinaden birliğin yürütme organı olan Avrupa Komisyonu'nun yetki alanının genişlemesi, bu organa üye devletlerin uygulamalarını izleme, değerlendirme ve zorunlu yükümlülükleri yerine getirmeyen üye devletlere yaptırım uygulama hakkı vermiş, böylece Komisyon'un sahip olduğu bu imtiyaz Birleşik Krallık nezdinde tartışma alanı yaratmıştır. Komisyon'un üye devletlerin mali uygulamaları arasında koordinasyonun sağlanmasını öngören Avrupa Yarıyılı ile üye devletlerin bütçelerine ilişkin izleme ve tavsiyede bulunma hakkına erişmesi, Birleşik Krallık'ın parlamenter demokrasi ve geleneksel şüpheci anlayışı ile çelişmiştir (Ling, 2016: 71). Ayrıca 2008 finansal krizinin etkisi ile AB'nin uygulamaya soktuğu kemer sıkma politikaları, Birleşik Krallık'ta sosyal refahı ve vergi politikası düzenlemelerini olumsuz etkilemiş, bu da Avrupa şüpheciliğini daha çok artırmıştır (Çolak ve Bozkaya, 2018: 194-195).

Tablo 1: 2013 Yılında AB Bütçesine Üyelerin Ayırdığı Paylar

	Brüt katkı payı (geleneksel öz kaynakların %75'i dahil)	Net katkılar	GSMH'nin yüzdesi olarak net katkılar (%)	Brexit'ten sonra ek brüt katkı	
				milyon avro	% olarak
Almanya	29 376	13 825	0.49	2 503	8,23
BK	17 068	8 642	0.46	-	0.00
Fransa	23 292	8 446	0.40	1 871	7,89
İtalya	17 168	3 790	0.24	1 384	7,85
Hollanda	6 552	2 675	0.45	535	7,50
İsveç	4 211	2 221	0.51	385	8,84
Belçika	5 291	1 541	0.40	340	5,93
Danimarka	2 899	1 277	0.49	231	7,72
Avusturya	3 191	1 252	0.40	277	8,55

(Kaynak: House of Lords European Union Committee, 2017)

Tablo 1.'de 2013 yılında üye ülkelerin AB bütçesine brüt ve net katkı payları ve Brexit nedeniyle üye ülkelerin bu paylarının nasıl değişebileceği yer almaktadır. Buna göre 2013 yılında geleneksel öz kaynakların %75'i de dahil edildiğinde BK'nın AB bütçesine olan katkısı 17 milyon avro civarında olmakla birlikte, net katkısı ise 8,6 milyon avro bantlarındadır. Bu duruma göre BK, Brexit öncesinde Almanya'dan sonra AB bütçesine en fazla net katkı yapan ikinci ülke konumundadır. BK kamuoyunda yaygın olan görüşe göre BK'nın AB bütçesine yaptığı katkı ile kendisine sağlanan fayda birbirine paralellik göstermemektedir, dolayısıyla BK bu durumdan kazançlı çıkmamaktadır. Brexit sonrası BK'nın, 2017-2020 dönemlerinde yıllık bazda 7,000-9,000 avro arasında seyredeceği öngörülen net bütçe katkısından tasarruf edeceği ve bütçede meydana gelecek bu açığın Birlik'in diğer üyelerine ek külfet getireceği tahmin edilebilir (Aykın, 2017: 237).

Brexit yanlısı görüşlere göre AB'den ayrılmanın bir diğer avantajı, BK'nın AB bütçesinin yaklaşık %80'ini oluşturan yapısal fonlardan ve %38'ini oluşturan Ortak Tarım Politikası'ndan (OTP) (Brown ve diğerleri; 2016, s. 2) muaf olmasına zemin hazırlaması, böylelikle İngiliz tüketiciler için maliyetleri yükselten tarifeler ve teşviklerin negatif etkisinin önemli oranda azalmasına katkıda bulunmasıdır.

3.2.2. Ortak Tarım Politikasına (OTP) Yönelik Sorunlar

Ortak Tarım Politikası (OTP), uygulanmaya başlandığı andan itibaren AB-BK ilişkilerinde devamlı tartışılan ve Brexit referandumuna kadar gündemi sürekli meşgul eden bir sorun niteliğindedir. AB bütçesinin büyük bir bölümünün OTP için ayrılması ve BK ekonomisinin ağırlıklı olarak tarıma değil de sanayiye dayalı bir ekonomi olması kendi içinde çelişmekte, bu çelişki BK kamuoyunda sıklıkla eleştirmektedir. BK, AB üyesi olduğu 1973 yılından itibaren önemli bir tarım ülkesi konumunda olmadığı halde, sahip olduğu tarım sektörünün küçüklüğü ile orantısız bir şekilde OTP'ye fazla finansal katkı yapmaktaydı. Ayrıca BK içinde tarımla uğraşan çiftçilerin bir kısmı da ödemelerin bir takım çevre koşullarına bağlanması sebebiyle bu fonlardan yeterince payını alamamaktaydı.

BK kamuoyunda sıklıkla eleştirilen bu konu üzerine, 1984 yılında Başbakan Demir Lady Margaret Thatcher'ın "Paramı geri istiyorum - I want my money back" çıkışı akabinde AB ile BK arasında yeniden müzakere masasına oturulmuştur. Alınan kararda, BK'nın AB bütçesine ve dolayısıyla OTP'ye katkısını ciddi oranda azaltan bir indirim tutarı üzerinde mutabakata varılmıştır (Begg, 2016: 39). Bu anlaşmaya göre, BK'nın AB bütçesine yapmış olduğu katkı neredeyse 1/3 oranında azalma göstermiştir.

AB'nin ortak tarım politikasının her ne kadar tarımsal üretimin artışına katkıda bulunmayı, piyasa istikrarını ve tüketiciye yönelik fiyat istikrarını sürdürmeyi hedeflediği vurgulansa da BK'da tarımla uğraşan çiftçiler ve bazı ekonomistler uygulamada bu hedeflerin tersinin yaşandığını iddia etmektedirler. OTP'ye karşı çıkanlar, OTP politikaları sonucunda AB iç pazarının dışı kapalı bir pazar haline geldiğini, AB dışından ithal edilen mallara karşı yüksek tarife engelleri koyulmasının tüketici fiyatlarını yükselttiğini, et ve süt ürünleri gibi sektörlerde ithalata karşı çok yüksek tarife engellerinin korunduğunu, tarımsal verimliliğin ilerlemesinin AB'nin tarım politikalarına değil, teknolojik ilerlemelere ve çiftçilerin bilgi tabanındaki gelişmelere bağlı olduğunu (Wyn, 2016) savunmaktaydılar. Ayrıca OTP kapsamında ödenen sübvansiyonlar da arazi fiyatlarını artırarak, miras yoluyla sektöre yeni girenlerin sektöre girmesini zorlaştırmıştır.

AB içindeki harcamaları dikkate aldığımızda, en önemli iki harcama kaleminden birisi Ortak Tarım Politikası'dır. 2014-2020 dönemi incelendiğinde, toplam bütçenin %38'inin (48 milyar avro) OTP için harcanması öngörülmektedir (Alakbarov, 2018: 61). Bu durum, tarım alanları yeterli olmayan BK açısından yüklü bir külfet anlamına gelmektedir. Dolayısıyla Brexiti savunan görüşlere göre BK AB'den ayrılırsa OTP'ye ayırdığı bütçe maliyetinden de kurtulacaktır.

4. BREXIT'İN AB VE BK AÇISINDAN GETİRDİĞİ MEVCUT VE BEKLENEN ETKİLER

Brexit, gerek AB gerek BK için ekonomik ve yasal açıdan çoğunlukla olumsuz etki yaratmış, dış politika açısından ise her iki tarafın da yeni müttefiklere ve stratejilere yöneleceği bir sistem yaratmıştır. Bu çerçevede Brexit'in taraflara ekonomik, yasal ve dış politik açılarından getirdiği mevcut ve beklenen etkileri incelenecektir.

4.1. Ekonomik Etkiler

Ekonomik açıdan değerlendirildiğinde AB, uzun yıllardır BK'nın en önemli ticaret partneri olmaya devam etmektedir. Brexit'in henüz yürürlüğe konulmasından önceki döneme baktığımızda; 2018 yılında BK, toplam ihracatının %45'sini AB'ye yaparken toplam ithalatının ise yaklaşık %53'sini AB'den karşılamıştır. 2019 yılında BK, ihracatın %42'sini, ithalatın ise %51'ini AB ile yapmış, 2020 yılında ise bu oranlar ihracatta %42, ithalatta %50 seviyelerinde görülmüştür (Ward, 2021: 24). BK hükümetinin açıkladığı istatistikler, 2021 yılının ilk üç ayında AB ile yapılan ticaretin sert bir düşüş gösterdiğini göstermektedir. Taraflar arasında 2021'in ilk üç ayındaki ticaret hacmi, 2018'in aynı dönemine nazaran %23,1 oranında bir azalma göstermiştir (BBC Türkçe, 2021a). Ayrıca ülkedeki Ulusal İstatistik Ofisi'nin (ONS) son araştırması, Brexit'in Avrupa ile ticaret ağını kuran İngiliz şirketler için epey endişeye yol açtığını göstermektedir. ONS'nin dış ticaret verilerine göre, BK'nın 2021 yılının Ocak ayında Avrupa Birliği'ne gerçekleştirdiği ihracat %40,7 oranında azalarak 8,1 milyar sterline gerilemiştir (Bloomberg, 2021). Bu durumdan en fazla olumsuz etkilenecek ülkelerin başında da Almanya gelmektedir, zira İngiltere Alman otomobil firmalarının en büyük ihracat pazarı konumundadır. Yılda ortalama 770 bin Alman marka otomobil İngilizler tarafından satın alınmaktadır (Euronews Türkçe, 2018). Dolayısıyla Merkez Avrupa, ticarete önemli bir müttefikini kaybetmiş olmanın ekonomik sancılarını hissetmektedir.

Brexit sonrası AB'nin yaşayacağı en büyük kayıplardan birisi, BK'nın ekonomik kapasitesi olacaktır. Zira, BK'nın mevcut GSMH büyüklüğü, AB'deki en yoksul 19 ülkenin toplamına neredeyse eşit düzeydedir. 2014-2020 Çok Yıllı Mali Dönem programı çerçevesinde Birleşik Krallık, AB bütçesinin yaklaşık %15'ine bir katkıda bulunmuş ve bu rakam BK'yı Almanya ve Fransa'nın ardından bütçeye en fazla katkı yapan üçüncü ülke konumuna getirmiştir. BK'nın 2021 yılından itibaren bütçeye katkı yapmasının sona ermesi halinde ortaya çıkacak olan finansal kaybın, bütçenin yaklaşık %7,1'ine denk gelen yıllık asgari 10-12 Milyar Avro tutarında seyretmesi beklenmektedir (Cengiz ve Kurtar, 2019: 2).

İşsizlik oranları açısından da AB'nin Brexit sonrası olumsuz etkileneceği öngörülmektedir. AB Komisyonu'nun 2020'de hazırladığı rapora göre, COVID 19 ve Brexit sebebiyle yaşanan istihdam kaybını önlemek için kısa süreli çalışma programları hazırlanmasının yanı sıra ücret ve işletme destekleri verilmesine rağmen, AB ekonomisinde 2019 yılında %6,7 olarak göstergelere yansıyan işsizlik oranının 2020 yılında %9'a, 2021 yılında ise %7,9'a çıkması beklenmiştir (European Commission, 2020). Rapora göre Brexit sonrası Avro Bölgesi ekonomisinde ise 2019 yılında %7,5 düzeyinde seyreden işsizlik oranının 2020 yılında %9,6'ya, 2021 yılında ise %8,6'ya çıkması beklenmiştir. Bilhassa turizm sektörünün ekonomide ağırlığını hissettirdiği ülkelerde işsizlik oranının bu süreçte artış göstermesi beklenmektedir (European Commission, 2020).

BK cephesinden baktığımızda ise Brexit kapsamında AB ile imzalanan ticaret anlaşması BK'nın ünlü finans sektörünü kapsamamaktadır. İngiltere, finans sektörü açısından hala Avrupa'nın en büyüğü olsa bile, Brexit öncesi 2019'da ülkede küresel finans hizmetlerine yapılan harcama %25 oranında iken, bu oran 2021'de keskin bir düşüş göstererek %20 oranına kadar inmiştir. Her ne kadar Brexit'in, Londra'nın yatırım yapılabilirlik yönünü uzun vadede olumlu yönde etkileyeceği öngörülse de, doğrudan yatırımların Fransa ve Almanya gibi diğer finans merkezi ülkelere kaydırılmasına sebep olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumu doğrular nitelikte İngiltere'de 440'tan fazla firmanın Brexit'e cevap niteliğinde Avrupa Birliği ülkelerine 1,2 trilyon avro değerinde varlık aktardığı görülmüştür.

New Financial adlı düşünce kuruluşunun yapmış olduğu araştırmaya göre, İngiltere’de bankacılık ve finans sektöründe faaliyet gösteren firmalar, Brexit sonrası işlerinin bir kısmını ülke dışına taşımış, personel değişikliğine gitmiş veya yeni AB kuruluşları kurmuştur. Raporda ayrıca, İngiliz şirketlerin çoğunun yatırımını İrlanda’nın başkenti Dublin’e taşıdığı, bu şehri Paris, Lüksemburg ve Frankfurt gibi şehirlerin takip ettiği vurgulanmıştır. Finansın merkezi Londra’dan AB’ye taşınan toplam banka varlığı değeri 900 milyon pounda tekabül etmekte, sigortacılar için ise bu rakam 100 milyar poundu bulmaktadır (Euronews Türkçe, 2021). Örneğin, BK’nın en büyük ikinci sigorta şirketi konumunda olan Aviva, Brexit’e hazırlanıldığı süreçte 7,8 milyar Avro değerindeki varlığını İrlanda Cumhuriyeti’ne taşıyacağını ilan etmiştir. Brexit öncesi finans sektöründe hizmet edip de BK’dan ayrılma sürecinde olduğunu ve yatırımlarını yurtdışına çıkaracağını açıklayan diğer firmalar ise, Credit Suisse, Barclays, Goldman Sachs ve Lloyds of London gibi firmalardır (Sommerland ve Chapman, 2019). Dolayısıyla büyük şirketler, Brexit öncesinde kolaylıkla erişim sağladıkları AB iç pazarının; ürün, hizmet, kişi ve sermaye için getirmiş olduğu serbest dolaşım ilkesini kendi ticari çıkarları için kullanmaktadırlar.

Gasiorek vd. (2018: 3) tarafından Brexit’in farklı imalat sektöründeki fiyatların; ihracat, ithalat ve üretime etkisi incelemiş ve sektör bazında BK’ya olası etkileri incelenmiştir. Araştırmaya göre, Brexit’ten sonra ihracat açısından en çok düşüş riski olan mal grubunun gıda sektörü olması öngörülmüştür. Bu durum, gıda sektöründeki ticaretin tarife dışı engeller ve gümrük vergisiyle korunması ile açıklanmıştır. Çalışmaya göre ayrıca tekstil, plastik, kimya, makine, elektronik vs ihracatında en fazla gerilemenin DTÖ modelinde gerçekleşeceği savunulmaktadır. Hosoe ise (2017: 194), hesaplanabilir genel denge modeli kapsamında tarife ve tarife dışı engellerden ötürü BK ihracatında Brexit sonrası ilk yıllarda %5-5,8 arasında azalma yaşanacağını, GSYH’deki kaybın ise %1,1-1,5 arasında olacağını ileri sürmektedir.

Brexit’in işsizlik açısından BK’ya etkilerinin de olumsuz olacağı tahmin edilmektedir. BK Hazine Bakanlığı’nın 2019’daki raporuna göre, BK’da kısa vadedeki genel işsizlik oranı 2019 yılında %3,9 oranında iken, 2020 yılında kısa vadede gerçekleşmesi beklenen işsizlik oranı ise %4,1’dir. Raporda BK’da orta vadedeki işsizlik oranı 2019 yılı ortalaması olarak %4,0 oranında gerçekleşmiş olup bu oranın 2020, 2021, 2022 ve 2023 yıllarında sırasıyla ortalama %4,0, %4,0, %4,1 ve %4,0 oranlarında olacağı tahmin edilmektedir (HM Treasury, 2019). Brexit’in BK ekonomisine yönelik tahmin edilen diğer bir olumsuz etkisi ise, BK’nın işgücü piyasasındaki verimliliğini düşürecek olmasıdır. Mevcut durumda BK işgücü verimliliği OECD ortalamasına yakın bir düzeyde iken ekonomik açıdan Batı’nın güçlü ülkeleri ABD, Fransa ve Almanya’ya kıyasla %20-25 daha düşüktür. Azalan açık ticaret imkanları, zayıf ARGE yoğunluğu ve düşük işgücü arzından dolayı Brexit’ten sonraki 10 yıl sonraki süreç içinde BK’nın toplam faktör verimliliğinde %3 oranında düşüş tahmin edilmektedir (OECD, 2017).

Bir diğer ekonomik etkiye vurgu yapacak olursak, BK, Avrupa Ekonomik Alanı’nda (AEA) kalarak ve Avrupa Tek Pazarı’na erişim hakkını koruyarak, mevcut durumunun avantajlarından yararlanabilir. Aksi takdirde, AB’nin tüm düzenlemeleri ve yaptırımlarına uymak zorunda kalacak ve Birlik dışında kalacağı için alınacak kararlar üzerindeki etkinliğini de kaybedecektir. Örneğin, Avrupa Merkez Bankası’nın takas kurumlarının Avro cinsinden sözleşmelerini Euro Bölgesi’ne kaydırmasına dair kararında ve finansal işlemlerin vergiden muaf tutulmasında BK mevcut durumda rol oynamaktadır. Ancak, AEA’dan ayrılması durumunda karar alma sürecinde inisiyatif kalmayacak, böylece Avro cinsinden işlemlere aracı olan takas kurumları rahatça AB ülkelerine taşınabilecektir. Paris, Frankfurt, Amsterdam ve Dublin gibi ülkeler bu süreçten olumlu etkilenirken, Londra’nın sahip olduğu ekosistemi kurması oldukça uzun ve maliyetli bir süreç gerektirecektir (Kılıcı, 2018: 14).

4.2. Yasal Haklar Açısından Etkiler

Brexit ile birlikte değişecek bir diğer tablo ise BK ve AB vatandaşlarının elde etmiş olduğu yasal haklarla ilgilidir. BK’nın artık Schengen bölgesine da dahil olmamasına istinaden geçiş sürecinden sonra uygulamaya konulacak anlaşmaya göre, AB üyesi ülkeler basit bir kimlik kartı ile BK’ya giremeyecekler, 3 aydan uzun ziyaretler için pasaport ibraz etmeleri gerekecektir. Ayrıca 6 aydan kısa süreli ziyaretler için vize zorunlu kılınmasa da “oturma izni” şartı aranacaktır. BK Hükümeti, Brexit öncesi ülkede yaşayan AB vatandaşlarının yasal statülerini devam ettirebilmeleri için, onların 30 Haziran 2021’e kadar oturma izni için başvurmalarını zorunlu kılmıştır. Verilen süreye kadar oturma izni için başvurmayan AB vatandaşları ülkeden sınır dışı edilebilecektir. Öte yandan BK vatandaşları da artık serbest dolaşım ilkesi gereğince rahatça AB’ye giremeyecek, ancak seyahat için geçerli bir pasaportla AB ülkelerini ziyaret edebilecek ve sağlık sigortası yaptırımları gerekecektir.

2 milyon civarında AB vatandaşı Birleşik Krallık'ta ve 1 milyon BK vatandaşı da diğer AB ülkelerinde ikamet etmektedir. Brexit sonrası BK'da yaşayan ve çalışma izni bulunan Avrupa vatandaşları ve AB sınırları içinde ikamet eden ve çalışan BK vatandaşlarının durumlarında da problemler yaşanması muhtemeldir. Bilhassa İspanya, Fransa, İrlanda gibi ülkelerde emekli İngilizlerin "yaşam biçimi göçü" çerçevesinde yoğun olarak yaşadıkları bilinmekte, dolayısıyla bu göçmenlerin emeklilik ve sağlık hakları gibi hususlarda belirsizliklerin ortaya çıkması öngörülmektedir (Balkır, 2021: 217).

Brexit'ten sonra, BK sınırından uzaklaşan Avrupa Birliği vatandaşlarının sayısı önemli ölçüde artış görülmüştür. BK Hükümeti tarafından yayınlanan resmi verilere göre, 2021 yılının ilk çeyreğinde 3 bin civarında AB vatandaşının BK'ya girişi engellenmiştir. Serbest dolaşımın sona ermesinden dolayı AB vatandaşları, BK sınırlarında daha katı güvenlik kontrolleri ile karşı karşıya kalmıştır. Bazı istatistiklere göre, 2021 yılının ilk çeyreğinde BK'ya gelen AB vatandaşlarının 2 binden fazlası Romanya'dan gelmiş ve yapılan kontroller sonrasında sınırdan geri dönmüştür.

BK, Ocak 2021'den itibaren ülkelere yerleşmek ve çalışmak için göç eden AB vatandaşlarına katı bir göçmenlik politikası uygulamaktadır. Hükümet, gereğinden fazla göçmen akışının önüne geçilmesi ve yalnızca nitelikli göçmenlerin topluma ve istihdam sürecine entegre olabilmesi için yeni bir "puan sistemi" geliştirmiştir. Bu puan sistemine göre, 1 Ocak 2021'den itibaren AB vatandaşlarının BK'da kalıp kalamayacağına İngilizce seviyesi, eğitim seviyesi ve yaş gibi kriterlere göre karar verilecektir. Yapılacak değerlendirme sonucunda toplamda asgari 70 puan ve üzeri alanların BK'ya göçmen olarak kabul edilmesinin önü açılacaktır.

Brexit sonrası bir diğer değişiklik ise öğrenci hareketlerinde görülecektir. Öncelikle BK, her yıl 30 bin civarında Avrupalı öğrencinin yararlandığı AB öğrenci değişim programı Erasmus'u sonlandırmıştır. Böylece AB ve BK üniversiteleri arasındaki ikili anlaşmalar da iptal edilmiştir. 1 Ocak 2021'den sonra BK'da okumak isteyen öğrenciler için durum epey zorlaşmıştır. AB vatandaşlarının en az 6 aylık öğrenci vizesi alabilmesi için BK'da bir eğitim kurumundan kabul alması, İngilizceyi akıcı bir şekilde okuyabiliyor, anlayabiliyor ve konuşabiliyor olması ve tüm bunları kanıtlaması gerekmektedir.

Brexit'in yasal açıdan getireceği bir diğer nokta ise; İngiltere dışında BK'yı oluşturan diğer ülkelere Kuzey İrlanda ve İskoçya'nın yasal statülerinin süreç içinde göstereceği belirsizliktir. Buna göre İngiltere kendi iç hukuku açısından Brexit'i meşru olarak görüp AB'den tamamen ayrılma kararını yürürlüğe koysa bile bilhassa İskoçya'nın ve Kuzey İrlanda'nın Britanya ve AB arasında arada kalması, çözüme kavuşturulması gereken bir diğer meseledir. Çünkü bu ülkelerde görülen Brexit karşıtlığı ve AB'nin bir parçası olarak kalma hedefi, dolayısıyla BK'nın hukuki mekanizmasına tabi olmama isteği, bağımsızlık söylemlerini güçlendirmekte ve İngiltere'nin hukuki anlamda Brexit'i meşru kılmasının önüne geçmektedir (Owen vd., 2020: 8). Dolayısıyla İngiltere'nin, Brexit'in hukuki boyutu konusunda bir süre daha çatışma yaşama ihtimali bulunan konu İrlanda ve İskoçya'nın Brexit karşıtlığı meseleleridir. Bilhassa İskoçya'nın AB'nin bir parçası olmaya devam etmek istemesi ve İngiltere'nin almış olduğu referandum ve parlamento kararlarına itiraz ediyor olmasının yanı sıra İskoçya'nın İngiltere'den ayrılarak bağımsız bir ülke olabilmek adına uzun yıllardır siyasi ve hukuki arenada mücadele etmesi, Britanya'da hukuki ve politik süreçte çatırdamaların ve fikir ayrılıklarının yaşanmasına yol açabilecektir. Dolayısıyla Brexit, yalnızca bireyler açısından değil devletler açısından da yasal sorunları beraberinde getirecektir.

AB hukuku açısından Brexit süreci analiz edildiğinde ise, üye devletlerin iç hukukları üzerinde AB üyeliğinin devamı konusunda açık bir baskı kurulmasa da bağlayıcılık konusunda bir baskı kurulmaya çalışıldığı ve sürecin komplike hale getirildiği görülmektedir. AB Antlaşması'nın 50. maddesine göre "Her üye devlet, kendi anayasal kurallarına uygun olarak Birlik'ten çekilmeye karar verebilir", yani üye devlet çıkmaya karar verirse AB tarafından kalmaya zorlanamaz. Fakat aynı maddenin ikinci bölümünde, ayrılma sürecindeki nihai kararın Birlik'in etkili yasama ve yürütme organlarından olan Avrupa Konseyi'nin inisiyatifine bırakılmaya çalışıldığı anlaşılmaktadır. Aynı maddenin üçüncü bölümünde, sürecin bir konsensüs içinde devam etmemesi durumunda, şayet üye devlet ayrılma kararında halen ısrarcı olursa ayrılma için 2 senelik bir sürecin öngörüldüğü ifade edilmektedir (Karacan, 2018: 407). Bilhassa pandemi sürecinde AB'den yeteri kadar finansal ve malzeme destek alamadıklarını öne süren ve AB bayraklarını yarıya indiren üye ülkelerin, BK'yı emsal alıp ileride böyle bir ayrılma için girişimde bulunmaları, AB kurumlarının Birlik hukununu yeniden gözden geçirmesine ve ayrılmayı zorlaştırmak adına daha katı kararlar almasına sebep olabilir

4.3. Dış Politikaya Etkileri

Brexit gerek AB gerekse BK'nın bundan sonraki dış politika refleksi üzerinde etkili olacaktır. Son zamanlarda BK Hükümeti'nin yayınladığı belgede, önümüzdeki on yıl içinde ülkenin jeopolitik ve ekonomik çekim merkezinin doğuya, Çin, Hindistan ve Japonya gibi ülkelere kayacağı ve Asya ile diplomatik ilişkilere öncelik verileceği belirtilmiştir. Soğuk Savaş sonrasında BK'nın dış ve güvenlik politikalarındaki en kapsamlı değişiklikleri içeren belge, "Rekabetçi Bir Çağda Küresel Britanya" başlığını taşımaktadır. Belgeyi Avam Kamarası'nda sunan Başbakan Boris Johnson, ülkesinin "yumuşak güç" yönünü vurgulayarak Asya'da daha etkin bir oyuncu olmayı hedeflediklerini ifade etmiştir (DW, 2021). Bu söylemler, Brexit sonrası BK için önemli bir eksen kayması yaşanacağını bir işaretidir.

BK, Brexit sürecine girilmesinin ardından 2020'lerin ortasına kadar nükleer silah stoklarının azaltılmasına yönelik planlarından vazgeçmiş gibi görünmektedir. Bunun yerine nükleer savaş başlığı stoklarının artırılması, hükümetin uzun vadeli bir dış politika stratejisinin bir parçası olarak planlanmaktadır. BK, Rusya'yı kendisine tehdit olarak gördüğü ve 2030 yılı itibarıyla Moskova tarafından olası bir nükleer saldırı hamlesi beklediği için, nükleer savaş başlığı sayısının 260'a kadar çıkarılmasını hedeflemiştir (BBC Türkçe, 2021b). Bu hedef, BK'nın nükleer savaş başlığı sayısını 180'e düşürmeyi amaçlayan politikasından saptığının ve "sert güç" kapasitesini artırmaya çalıştığının açık bir tezahürüdür. BK'nın aksine AB'nin ise nükleer kapasitesinin geliştirilmesi yönünde ısrarlı bir programı yoktur, bilakis Birlik içerisinde Almanya başta olmak üzere nükleer enerjinin azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmaktadır.

BK'nın son dönemlerdeki dış politikasında yaşanan bir diğer gelişme; Avustralya, ABD ve BK arasında 15 Eylül 2021'de AUKUS ismiyle yürürlüğe giren yeni bir askeri ittifakın imzalanmasıdır. BK'nın AB'den resmi olarak ayrılmasının ardından kıta Avrupası'ndan ziyade deniz aşırı bölgelere doğru yöneleceğine dair görüşler ortaya çıkmıştır. Londra, Asya-Pasifik'te mevcut olan iş birliği ağını güçlendirmek ve ikili iş birliği yoluyla bölgedeki denetimini artırmak istemiştir. Bu sebeple doğrudan ABD ve Avustralya ile yeni bir müttefiklik geliştirmiş, böylece önümüzdeki dönemde Asya-Pasifik bölgesinde dünyanın en önemli süper güçlerinden biri olarak kabul edilen ABD ile ortak hareket edeceğinin mesajını net bir şekilde vermiştir. BK'nın bu hamlesi, Kıta Avrupa'sındaki bazı devletleri rahatsız etmiş, başta Emanuel Macron öncülüğündeki Fransa AUKUS'a büyük tepki göstermiştir. AUKUS'un imzalanması karşısında Fransız Dışişleri Bakanı Jean-Yves Le Drian "arkadan hançerlendik" ve "güven ilişkimiz bozuldu" ifadelerini kullanmış (Pirinççi, 2021) hem eski bir AB üyesi olan BK, hem de NATO üyesi olan ABD'ye tepkisini böyle göstermiştir.

AB cephesine bakıldığında ise BK'nın yokluğunun AB'nin dış politika adımlarında güç kaybına sebep olacağı tahmin edilmektedir. Askeri kabiliyetler açısından değerlendirildiğinde dünyanın önde gelen askeri güçlerinden birisi olan, AB'nin hem kıta Avrupası hem de ABD ile kurduğu ikili ilişkilerde kilit roller üstlenen, aynı zamanda NATO'da da önemli bir varlık gösteren BK'nın yokluğunda artık BM Güvenlik Konseyi daimî üyesi olan ve veto hakkı bulunan bir tek AB üyesi Fransa kalmıştır. Bu durum birliğin küresel arenadaki temsil gücünde ve karar alma noktasında kan kaybına yol açabilir. Bilhassa 21. yüzyılda bölgesel savaşların ve göç dalgalarının halen etkisini hissettirdiği bir dönemde askeri müdahale veya ulusal sınırların dışarıya açılmasını gerektiren konularda BK'nın AB ile birlikte hareket edip etmeyeceği soru işaretidir. Birleşik Krallık'ın ayrılması durumunda AB'nin kolektif savunma kapasitesinin %20 oranında azalacağı öne sürülmektedir (Major ve Voss, 2017: 2).

BK, bilhassa 2010 yılından itibaren NATO kapsamında savunma ve güvenlik politikasını oluşturan aktörlerin başında gelmektedir. Bu çerçevede, Avrupa Komisyonu tarafından yönetilen kıta dışındaki krizlere cevaben barış misyonlarına destek, güvenlik sektörü alanında reformlar, Avrupa Savunma Fonu (EDF) ve bölgesel güven fonlarına katkı konusunda bazı önemli misyonlar üstlenmiştir, dolayısıyla BK'nın yokluğu tüm bu alanlarda AB için handicap oluşturmaktadır. Bu kaybı telafi edebilmek adına Almanya'nın, AB içinde askeri ve operasyonel kapasitenin artırılması için bir "Avrupa Ordusu" kurulması fikrini savunma ihtimali yüksek olup, bu fikrin nihai bir siyasi entegrasyon süreci olarak dile getirileceği muhtemeldir. Fransa ise savunma ve güvenlik alanlarının daha çok hükümetlerarasılık fikri çerçevesinde Avrupa Savunma Birliği'nin güdümünde olmasını savunmaktadır. Dolayısıyla BK'nın eksikliğinde, Almanya ve Fransa tarafından ileri boyuta taşınması planlanan savunma politikaları daha sık gündem konusu haline gelecektir (Keohane, 2016: 6).

Biden yönetiminin ardından Birlik, Trump dönemiyle birlikte askıya alınan ABD ile ikili ilişkilerini güçlendirmeye çalışmaktadır. Trump dönemi, ulusal çıkarların ön plana çıkarıldığı, ittifakların ve müttefiklik ilişkilerinin ikinci plana itildiği bir dönem olmuştur. “İlkeli realizm” olarak da adlandırılan korumacı ve uzak coğrafyalardan izole bir politika izlenmiş, bilhassa AB menşeli ürünlere ABD tarafından ek gümrük vergileri konulması, ticari ilişkilerde taraflar arasındaki ivmeyi düşürmüştür. Biden dönemine geçilmesiyle Avrupa Konseyi Aralık 2020 Sonuç Bildirisinde, en üst düzeyde anlaşmalar da dahil olmak üzere ABD ile düzenli, kapsamlı ve stratejik siyasi diyalog yoluyla transatlantik ilişkilerin tam potansiyele getirilmesi hedeflenmiştir. Biden’in de başkanlık koltuğuna oturduktan sonra transatlantik ilişkiler kapsamında AB ile ekonomik ilişkilerini geliştirme hedeflerini vurgulamasının yanı sıra otoriter rejimler tarafından yapılan insan hakları ihlallerine karşı ABD ve AB öncülüğünde demokratik cephe oluşturma talebini yinelemesi, yeni dönemde iki küresel aktör arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkiler ağının hız kazanacağını göstermektedir.

Son olarak AB’nin komşuluk ve genişleme politikalarının da Brexit’ten etkilenmesi muhtemeldir. BK, 2000’li yıllardan itibaren Doğu Avrupa ve Balkan ülkelerine yönelik genişleme dalgasına ekonomik ve siyasi sebeplerle karşı çıkmıştır. Bu durumda örneğin, Brexit’in Türkiye’nin AB’ye adaylık sürecine olumlu yönde etki edeceği tahmin edilmektedir. Zira BK, Türkiye’nin üyeliğini daha önceki senelerde savunmasına rağmen, özellikle Arap Baharı sonrasında yaşanan “göç hareketlerine” yönelik endişeleri ve işçilerin serbest dolaşımına dair çekinceleri sebebiyle üyeliğe verdiği desteği azaltmıştır (Gasimzade, 2018: 6).

SONUÇ

2016 yılındaki Brexit referandumunun ardından BK ile AB, oldukça sancılı ve uzun geçen müzakere sürecinin sonunda 2020 tarihinde üyelikten ayrılma anlaşmasını imzalamış ve BK’nın AB’den ayrılmasının şartlarını belirlemişlerdir. Anlaşmaya giden süreçte BK içindeki kamuoyu ve siyasi liderler arasında sık sık kutuplaşmalar yaşanmış, politik, ekonomik ve toplumsal anlamda görüş ayrılıkları ortaya atılmıştır. Hatta İskoçya ve Kuzey İrlanda halkı, İngiliz halkının aksine referandumda AB üyeliğinde kalınması yönünde oy kullanmıştır. BK’yı Brexit’e götüren ekonomik sebeplerin başında; BK’nın AB bütçesine yapmış olduğu gereğinden fazla katkı ve “Ortak Tarım Politikasına (OTP)” yönelik itirazlar gelirken, siyasal ve sosyal sebeplerin başında ise uzun süredir AB’ye karşı duyulan “AB Şüpheciliği (Euroscpticism)” ve son yıllarda Avrupa içlerine doğru yayılan “yoğun göç akışı” gelmektedir.

Brexit sonrasında ortaya çıkan konjonktürde AB ve BK’nın pek çok açıdan etkilendiği görülmekte, bu etkinin orta vadede devam edeceği varsayılmaktadır. Brexit’in taraflara ekonomik etkilerini değerlendirecek olursak; BK açısından taraflar arasındaki ticaret hacminde Brexit öncesine göre azalma görüldüğünü, mal, hizmet ve kişilerin serbest dolaşımının sona erdiğini, AB’ye yapılan ihracat ürünlerinin gümrük kontrollerine tabi olduğunu, Londra’nın Avrupa’nın en büyük finans merkezlerinden biri olma statüsünü kaybettiğini ve doğrudan yatırım kuruluşlarının rotayı AB’nin cazibe merkezi ülkelere kaydırıldığını, öte yandan BK’nın AB bütçesine pay aktarmaktan kendisini kurtardığını belirtmek mümkündür. Yasal statü ve dış politika açısından ise BK vatandaşlarının AB ülkelerinde çalışma, eğitim, iş kurma ve AB’de uzun süreli ikametler için vize zorunluluğuna tabi tutulduğunu, sınırdan geçişlerde sorunlar yaşadıklarını, İngiltere’nin ABD ve Avustralya gibi ülkelerle uzlaşma yoluna giderek Asya-Pasifik’te başat güç olmaya çalıştığını ve nükleer kapasitesini geliştirmeyi hedeflediğini anlayabiliriz.

Doğal olarak diğer AB üyeleri açısından da Brexit’in getirileri ve götürüleri vardır. AB, bundan sonra BK’nın AB üyesi olmasının sağlamış olduğu küresel ticari ağı, gelişmiş sanayi kapasitesini, askeri gücünü ve BM Güvenlik Konseyindeki konumunu kullanamayacaktır. Ayrıca AB üyesi ülkelerin birçoğu, BK’nın ayrılmasının AB bütçesinde yarattığı boşluğu karşılama maliyetinin yanı sıra, AB-BK arasındaki yakın ticari ve finansal ilişkilerin sekteye uğramasından dolayı durumdan olumsuz etkileneceklerdir. Yasal haklar açısından BK vatandaşları için geçerli olan durumların benzerleri AB vatandaşları için de geçerli olacak, dış politikada ise AB, transatlantik ilişkilerde aynı BK gibi ABD ile ekonomik ve siyasi ilişkilerini üst düzeyde tutacaktır. Devletler bazında bakıldığında ise İngiltere’nin aksine AB’den ayrılmak istemeyen ve uzun yıllardır bağımsızlık mücadelesi veren Kuzey İrlanda ve İskoçya’nın ısrarcı tavrı, Britanya’da hukuki ve politik süreçte görüş ayrılıklarının yaşanmasına ve farklı kesimler arasında iktidar mücadelelerine yol açabilecektir. Bu tarihi karara istinaden, diğer üye ülkelerin de Brexit’i model olarak Birlik’ten ayrılma yönünde benzer adımlar atacağı ve AB’nin ayrılmayı zorlaştıracak şekilde hukuki mevzuatında değişikliğe gidebileceği ihtimaller arasındadır.

Brexit; ekonomik, politik ve toplumsal açıdan kendisini yeterli gören ve AB tarafından serbestçe hareket edilmesi engellenen bir ülkenin Birlik'e baş kaldırması olarak okunabilir. Ekonomik ve yasal olarak BK'nın Brexit sonrası kayıpları olsa da/olacağı tahmin edilse de, bilhassa dış politikasında atacağı rasyonel adımlarla orta vadede bu kayıpları minimize edecek bir güçte olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Aynı şekilde AB de BK'nın ayrılmasıyla askeri ve ekonomik açıdan kan kaybetse de, supranasyonal bir örgüt olarak dış politikada NATO ve ABD ile ilişkilerini geliştirmeye açık bir aktör olduğunu, BK olmadan da küresel arenada başat bir aktör olabileceğini hissettirmektedir. Ayrıca Türkiye gibi özellikle göç konusunda kilit rolü olan bir ülke ile ilişkilerin geliştirilmesi, göç karşıtı çıkışları ile bilinen BK'nın yokluğunda AB açısından bir avantaj olarak görülebilir.

KAYNAKÇA

- Alakbarov, N. (2018). *Brexit'in Politik Ekonomisi*, Yayın No: 299, İktisadi Kalkınma Vakfı, İstanbul.
- Aykın, S.M. (2017). "Brexit'te Kırılma Noktası: AB Bütçesi", *Brexit-Elveda Avrupa: İngiltere'nin AB'den Ayrılmasından Sonra Avrupa Bütünleşmesi ve Türkiye-AB İlişkilerinde Fırsatlar ve Tehditler*, (Ed: E. Esen ve D. Şekeroğlu), Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Balkır, C. (2021). "Brexit: Ekonomik Çözüm veya Yeniden Dirilişin İlk Adımı", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, 20, 209-243.
- BBC News. (2011, 9 Aralık). David Cameron blocks EU-wide deal to tackle euro crisis. Elde edilme tarihi: 21 Şubat 2022, <https://www.bbc.com/news/uk-16104275>
- BBC News. (2016a, 24 Haziran). Brexit vote: Nicola Sturgeon statement in full. Elde edilme tarihi: 18 Şubat 2022, <http://www.bbc.com/news/uk-scotland-36620375>
- BBC News. (2016b, 24 Haziran). Brexit: Boris Johnson says UK not 'turning its back' on Europe. Elde edilme tarihi: 18 Şubat 2022, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-eu-referendum-36618734>
- BBC Türkçe. (2021a, 23 Haziran). Brexit: Birleşik Krallık'ta referandum sonrası 5 yılda neler değişti?. Elde edilme tarihi: 20 Şubat 2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-57576648>
- BBC Türkçe. (2021b, 16 Mart). İngiltere nükleer silah stoklarını artırma kararı aldı. Elde edilme tarihi: 26 Şubat 2022, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-56417733>
- Begg, I. (2016). "The EU budget and UK contribution", *National Institute Economic Review*, 236, 39-47.
- Bloomberg. (2021, 13 Mart). İngiltere'nin AB'ye ihracatı yüzde 40,7 azaldı. Elde edilme tarihi: 16 Şubat 2022, <https://www.bloomberght.com/ingilterenin-abye-ihracati-yuzde-40-7-azaldi-2276434>.
- Browne, J., Johnson P. and Phillips, D. (2016). "The Budget of the European Union: a Guide, Institute for Fiscal Studies", *IFS Briefing Note BN181*.
- Cambridge Dictionary. (2019). Eurosceptic. Elde edilme tarihi: 17 Şubat 2022, <https://dictionary.cambridge.org/tr/sözlük/ingilizce/eurosceptic>
- Cengiz, Ç. ve Kurtar, A. (2019). "2021-2027 Çok Yıllı Mali Çerçevesi: Avrupa Birliği'nde Güncel Zorlukların Bütçe Önceliklerine Yansımaları", *Journal of Yaşar University*, 14, 1-17.
- Council of the European Union. (2012). *European Council Conclusions*, Brussels.
- Çenberci, E. ve Gövdere, B. (2017). "Göç krizinin, Brexit kararına ve Avrupa Birliği'nin geleceğine muhtemel etkileri", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1427-1442.
- Çolak, M. ve Bozkaya, Ö. (2018). "Birleşik Krallık'taki göç karşıtı söylemlerin brexit sürecine etkisi", *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 75, 185-209
- Daddow, O. (2013). "Margaret Thatcher, Tony Blair and the Eurosceptic Tradition in Britain", *The British Journal of Politics and International Relations*, 15, 210-227.
- DW. (2021, 16 Mart). İngiltere dış politika ve güvenlikte rota değiştiriyor. Elde edilme tarihi: 25 Şubat 2022, <https://www.dw.com/tr/ingiltere-d%C4%B1%C5%9F-politika-ve-g%C3%BCvenlikte-rota-de%C4%9Fi%C5%9Ftiriyor/a-56890872>
- Euronews Türkçe (2021, 17 Nisan). Brexit, 1.2 trilyon euroluk İngiltere varlığının AB'ye geçişine yol açtı. Elde edilme tarihi: 22 Şubat 2022, <https://tr.euronews.com/2021/04/17/brexit-1-2-trilyon-euroluk-ingiltere-varlig-n-n-ab-ye-gecisine-yol-act>

- Euronews Türkçe. (2018, 14 Aralık). AB ve İngiltere: Kimin kime daha fazla ihtiyacı var?. Elde edilme tarihi: 17 Şubat 2022, <https://tr.euronews.com/2018/12/14/ab-ve-ingiltere-kimin-kime-daha-fazla-ihtiyaci-var>
- Euronews Türkçe. (2020, 1 Şubat). İngiltere'nin AB serüveni resmen sona erdi: Brexit sürecinde son 4 yılda neler yaşandı?. Elde edilme tarihi: 21 Şubat 2022, <https://tr.euronews.com/2020/01/31/ingiltere-avrupa-birligi-seruveni-resmen-bitiyor-brexit-kronolojisi-4-yilda-neler-yasandi>
- European Commission. (2017). Standard Eurobarometer 86, 1-67.
- European Commission. (2020). European Economic Forecast, Spring 2020. Luxembourg.
- Gasimzade, İ. (2018). "Brexit: The impact on the United Kingdom and Turkey", *Uluslararası Beşeri Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4/7, 1-10.
- Gasiorek M., Serwicka I., ve Smith A. (2018). *Which manufacturing sectors are most vulnerable to Brexit?*, Briefing Paper, UK Trade Policy Observatory.
- Goodwin A. (2016). "Brexit and immigration", *Economic Outlook*, 40/2, 20-25
- Government of UK. (2015). PM statement on European Council. Elde edilme tarihi: 25 Şubat 2022, <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-statement-on-european-council-19-october-2015>
- Henderson, K. (2001). "Euro scepticism or Europhobia: Opposition Attitudes to the EU in the Slovak Republic", *SEI Working Paper*, 50, 1-30
- HM Government (2020). *The UK's Points-Based Immigration System Further Details*, London.
- HM Government. (2010). *The Coalition: our programme for government*, London.
- HM Treasury. (2019). *Forecasts for the UK economy: a comparison of independent forecasts*, No. 389, London.
- Hosoe, N. (2017). "Impact of border barriers, returning migrants, and trade diversion in Brexit: Firm exit and loss of variety", *Economic Modelling*, 69, 193-204.
- Hunt and Keating. (2016). Brexit: Six months on, The UK in a Changing Europe. Elde edilme tarihi: 20 Şubat 2022, <http://ukandeu.ac.uk/wp-content/uploads/2016/12/Brexit-Six-months-on.pdf>
- IPSOS (2017). *Global Views on Immigration and the Refugee Crisis*, United Kingdom.
- Karacan, P. (2018). "Brexit: Avrupa Birliği Hukuku ve Birleşik Krallık Açısından Buzdağının Görünen Yüzü", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19/3, 403-416.
- Keohane, D. (2016). "Constrained Leadership: Germany's New Defense Policy", *CSS Analyses in Security Policy*, 3/201, 4-10.
- Kılıcı, E. N. (2018). "Brexit; Birleşik Krallık ve Euro Bölgesi Açısından Sonuçların Değerlendirilmesi", *Sakarya İktisat Dergisi*, 7/1, 1-26.
- Ling, J. (2016). "Will Brexit Matter: A Probe into Its Reasons, Influences and Tendencies", *China International Studies*, 66, 66-85.
- Major, C. ve Voss V.A. (2017). "European Defence in View of Brexit", *SWP Stiftung Wissenschaft und Politik Comments*, 7/49, 1-4
- Moody, K. (2016). Was Brexit a Working-Class Revolt?. Against the Current. Elde edilme tarihi: 25 Şubat 2022, <https://againstthecurrent.org/atc184/p4771/>
- Morgan, G. (2007). *The Idea of a European Superstate: Public Justification and European Integration*, First Edition, Princeton University Press, New Jersey.
- OECD. (2017). *OECD Economic Surveys: United Kingdom 2017*, OECD Publishing, Paris.
- Owen, J. vd. (2020). *Getting Brexit Done - What Happens Now?*, IfG Insight, London.
- Pirinççi, F. (2021, 18 Eylül). AUKUS ve Fransa'nın "Arkadan Hançerlenmesi. SETA. Elde edilme tarihi: 26 Şubat 2022, <https://www.setav.org/aukus-ve-fransanın-arkadan-hancerlenmesi/>
- Richardson, J. (2018). "Brexit: The EU Policy-Making State Hits the Populist Buffers", *The Political Quarterly*, 89/1, 118-126.
- Saygın, D. ve Ultan, M. Ö. (2016). "Ekonomi ve Siyaset Bağlamında İngiltere-Avrupa Birliği İlişkileri: Tarihsel Bir Analiz", *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 12/3, 71-102.

- Sommerland, J. ve Chapman, B. (2019). Which companies are leaving UK, downsizing or cutting jobs ahead of Brexit?. The Independent. Elde edilme tarihi: 23.03.2022, <https://www.independent.co.uk/news/business/news/brexit-companies-leaving-uk-list-job-cuts-eu-no-deal-customs-union-a8792296.html>.
- Sturge, G. (2018). "Migration Statistics", *House of Commons Library Briefing Paper*, No: SN06077, 1-39.
- Taggart P. ve Szczerbiak A. (2002). "The Party Politics of Euroscepticism in EU Member and Candidate States", *'Opposing Europe Research Network' Working Paper*, 6, 1-45.
- Türko, E. S. ve Gökçenoğlu, S. (2020). "Avrupa Birliği tarihinde bir geri adım: Brexit", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9/1, 573-589
- United Kingdom Government Legislation. (2011). European Union Act 2011.
- Ward, M. (2021). *Statistics on UK-EU trade*, House of Commons Library.
- Wright and Etherington. (2020). Brexit transition period. Elde edilme tarihi: 21 Şubat 2022, <https://www.instituteforgovernment.org.uk/explainers/brexit-transition-period>
- Wyn, G. (2016). What is the Common Agricultural Policy?. The UK in a Changing Europe Initiative. Elde edilme tarihi: 25 Şubat 2022, <http://ukandeu.ac.uk/the-common-agricultural-policy-and-brexit>

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).